

Fonetika

téma:

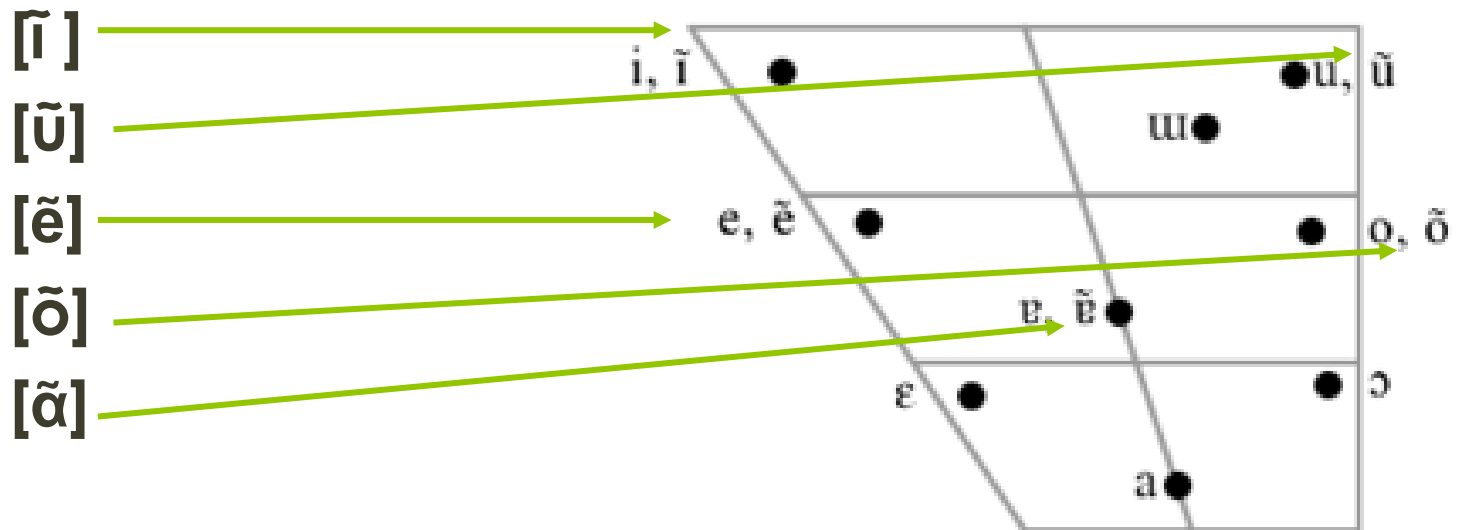
NAZÁLNÍ SAMOHLÁSKY A SKLUZY

8. hodina

30.11.2020

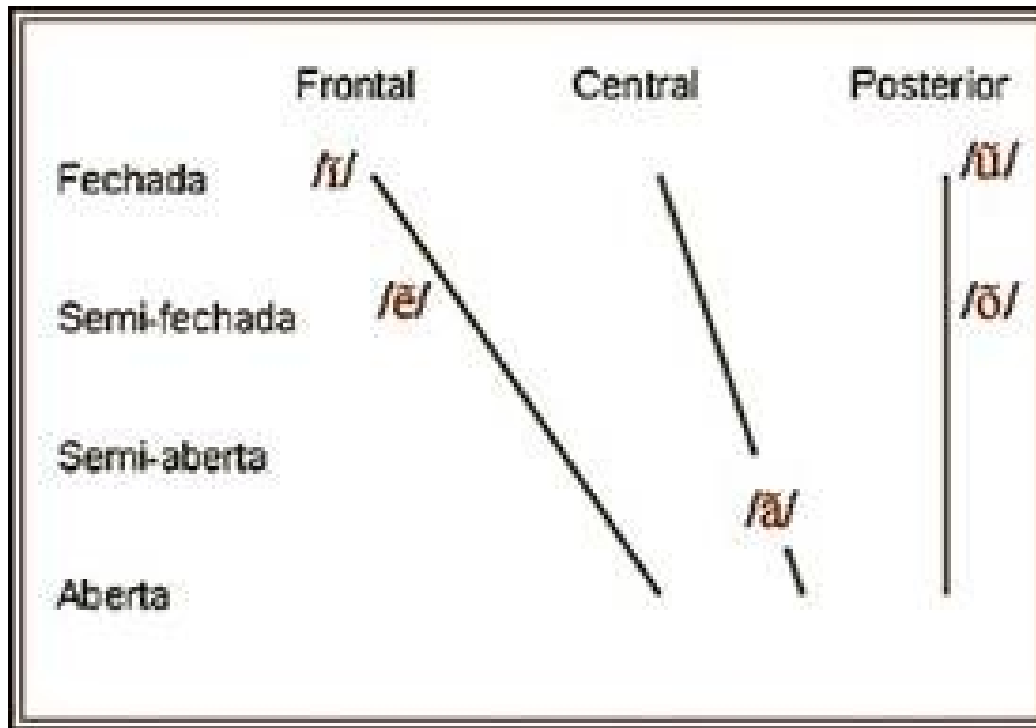
Tláškal (2006, str. 67-75)

NAZÁLNÍ SAMOHLÁSKY

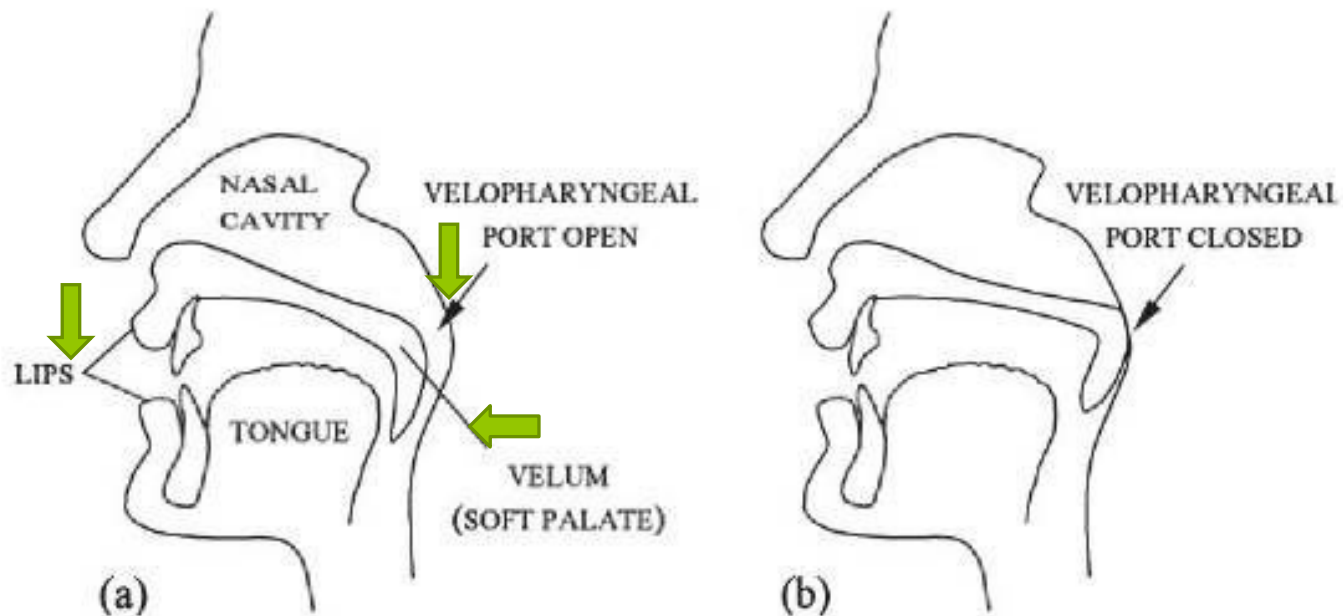

Tlásokal: [Õ̃] [Ě̃] [Ã̃]

NAZÁLNÍ SAMOHLÁSKY /VOGAIS NASAIS

VÝSLOVNOST/PRONÚNCIA

-
- (a) position of velum during nasal sounds; velum is lowered, allowing air to exit through the nose
(b) position of velum during oral sounds; velum raises and makes contact with the pharyngeal wall, leading to VP

ORALITA/NAZALITA

oralidade/nasalidade

Ústní samohlásky

- **Výdechový proud** vychází pouze dutinou ústní
- **Měkké patro (soft palate-velum)** je blízko stěny hltanu a blokuje výdech nosní dutinou.

Nosové samohlásky

- **Výdechový proud** vychází dutinou nosní a částečně také ústní
- **Měkké patro (soft palate-velum)** se oddálí od stěny hltanu a zapojí dutiny nosní (pobočný rezonátor)

Nazální samohláska/vogais nasaid Nazální skluz/Segmentos nasalizados

Nazální samohlásky

Nedoprovázena
přítomností nazálního
konsonantu

[ĩ] [ũ] [ẽ] [õ] [ã]

Nazální skluzy

Doprovázena
přítomností nazálního
konsonantu **[n,m,ɲ]**

**[ĩ^{n,m,ɲ}] [ũ^{n,m,ɲ}] [ẽ^{n,m,ɲ}]
[õ^{n,m,ɲ}] [ã^{n,m,ɲ}]**

Struktura nazality u samohlásek / Estrutura da nasalidade das vogais

- čistá nazalita
- nazální skluz

[ɪ] [ũ] [ẽ] [õ] [ã]

SAMOHLÁSKA+ N/M.

p**omb**o, fr**ang**o, p**inç**a

f**omo**s, **ano**, p**ina**

- před frikativou s,ç

[ɪⁿ] [ũⁿ] [ẽⁿ] [õⁿ] [ãⁿ]

- před okluzivou

- p,b,t,d,k,g

[ɪ^{n,m}] [ũ^{n,m}] [ẽ^{n,m}] [õ^{n,m}] [ã^{n,m}]

- před velárou k,g

[ɪⁿ] [ũⁿ] [ẽⁿ] [õⁿ] [ãⁿ]

Souhlásky (rozdělení)

Z hlediska způsobu tvoření:

1. Okluzivní (p, b, t, d, ~~č~~, k, g, m, n, ň)

= jsou z hlediska akustického dojmu **explozivní** (razené).

2. Semiokluzivní (c, 3, č, ž)

= jsou z hlediska akustického dojmu **afrikáty** (=polosykavky, poloražené hlásky) + znělé jsou periferní. Vznikají kombinací explozivní a třené fáze (**t+s vs. c**).

3. Konstriktivní (f, v, s, z, š, ž, x, h)

= jsou z hlediska sluchového dojmu **frikativní** (třené) a ř je **vibrantní** (kmitavé).

V češtině

PORTUG.

PB

PORTUG.

Čistá nazalita

(1) Na konci slova **před pauzou** se vyskytují čisté Vnas bez nazálního sklu-
zu: *lá* ['lě] „vlna“, *vim* ['vī] „přišel jsem“, *som* ['sō] „zvuk“. Ovšem Almeida
(1976: 354) upozorňuje na to, že sám v tomto postavení zjistil také případy sla-
bého nazálního skluzu, který se po předních vokálech realizuje jako [ɲ]: *sim*
['sī(ɲ)], a po středních a zadních [ŋ]: *lā* ['lě(ŋ)], *som* ['sō(ŋ)], *um* [ũ(ŋ)]. Do-
mníváme se, že tuto přítomnost nazálního skluzu lze hodnotit jako fakultativní.

3. Konstruktivní (f, v, s, z, š, ž, x, h)

= jsou z hlediska sluchového dojmu **frikativní** (třené) a **vibrantní** (kmitavé).

Nazální skluz před frikativou

Před frikativou se po V^{nas} realizuje velmi slabý nazální skluz, který

označíme povýšeným nazálním konsonantem:
trânsito ['trãⁿzitu] „provoz“, [□ □ãⁿsitu]

lançar [lãⁿ'sar] „házet“. [□ãⁿs □ a □]

Nazální skluz je **tak slabý, že se někdy označují tyto samohlásky jako čisté nazální** (například v transkripcích ve slovníku se ani nepoužívá fonetický symbol skluzu)

Nazální skluz před okluzivou

pb, td, kg

1. Okluzivní (p, b, t, d, t', d', k, g, m, n, ň)

= jsou z hlediska akustického dojmu **explozivní** (ražené).

(3) Před okluzivou se po Vnas vyskytuje poměrně nevýrazný nazální skluz, který se asimiluje k následující souhlásce (regresivní asimilace). Znáznorníme jej pomocí povýšeného nazálního konsonantu. Před [p, b] se realizuje jako [ᵐ]: *campo* ['kɛᵐpu] „pole“, před [t, d] jako [ⁿ]: *canto* ['kɛⁿtu] „zpěv“ a před [k, g] jako [ⁿ]: *frango* ['frɛⁿgu] „kuře“.

Nazální samohlásky přední

Vogais nasais anteriores (frontais)

[ĩ], přední vysoká samohláska nazální (nelabializovaná)

Distribuce

Tato samohláska se realizuje ve slabice přízvučné a ve slabice nepřízvučné protonické.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ĩ] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné na absolutním konci:** *fim* ['fĩ(ɲ)] „konec“, *sim* ['sĩ(ɲ)] „ano“, *assim* [ɐ'sĩ(ɲ)] „tak“;
- **přízvučné před frikativou:** *pinça* ['pĩˈsɐ] „pinzeta“, *jardins* [ʒɐr'dĩˈɲ] „zahrady“;
- **přízvučné před okluzivou:**
 - [p, b]: *simples* ['sĩˈplɨʃ] „prostý“, *carimbo* [kɐ'rĩˈmbu] „razítko“,
 - [t, d]: *sinto* ['sĩˈtu] „lituji“, *vinda* ['vĩˈdɐ] „příchod“,
 - [k, g]: *cinco* ['sĩˈku] „pět“, *língua* ['lĩˈgwɐ] „jazyk“;
- **protonické:** *simpatia* [sĩˈpɐˈtiɐ] „sympatie“, *indirecto* [ĩˈdiˈretu] „nepřímý“, *incapaz* [ĩˈkɐˈpaʃ] „neschopný“, *pincel* ['pĩˈsɛɫ] „štětec“, *informar* [ĩˈfurˈmar] „informovat“.

Nazální samohlásky přední

Vogais nasais anteriores (frontais)

[ẽ], přední polovysoká samohláska nazální (nelabializovaná)

Distribuce

Tato samohláska se realizuje ve slabice přízvučné – s výjimkou slabiky finální – a ve slabice nepřízvučné protonické.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ẽ] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné před frikativou:** *lenço* ['lẽⁿsu] „kapesník“, *penso* ['pẽⁿsu] „myslím“;
- **přízvučné před okluzivou:**
 - [p, b]: *tempo* ['tẽ^mpu] „čas“, *membro* ['mẽ^mbru] „člen“,
 - [t, d]: *entre* ['ẽⁿtri] „mezi“, *venda* ['vẽⁿdɐ] „prodej“,
 - [k, g]: *elenco* [i'lẽⁿku] „divadelní soubor“, *flamengo* [flɐ'mẽⁿgu] „vlámština“;
- **protonické:** *semblante* [sẽ^mblẽⁿtɨ] „tvář“, „vzezření“, *entrada* [ẽⁿtraðɐ] „vchod“, *engano* [ẽⁿgenu] „omyl“, *pensar* [pẽⁿsar] „myslet“, *embrulho* [ẽ^mbruɫu] „balíček“.

Nazální samohlásky přední

Vogais nasais anteriores (frontais)

[ɛ̃], přední polonízka samohláska nazální (nelabializovaná)

Distribuce

Tato samohláska má velmi omezenou distribuci a realizuje se pouze ve slabice přízvučné. Uplatní se v morfologii slova a slovních tvarů.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ɛ̃] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné před okluzivou:** *vendes* ['vɛ̃ndiʃ] „prodáváš“.

Distribuce s přihlédnutím k morfologii daného slova

Samohláska [ɛ̃] se vyskytuje v některých slovesných tvarech.

Sloveso

Samohláska [ɛ̃] se realizuje

- u sloves 2. (-*er*) a 3. (-*ir*) třídy ve 2., 3. a 6. osobě indikativu přítomnosti: *vendes* ['vɛ̃ndiʃ] „prodáváš“, *vende* ['vɛ̃ndi] „prodává“, *vendem* ['vɛ̃ndɛ̃i(n)] „prodávají“.

Nazální samohlásky střední

Vogais nasais médias

[ē], střední středová samohláska nazální (nelabializovaná)

Distribuce

Tato samohláska se realizuje ve slabice přízvučné a ve slabice nepřízvučné protonické i posttonické.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ē] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné na absolutním konci slova:** *lā* ['lē(ŋ)] „vlna“, *irmā* [ir'mē(ŋ)] „sestra“, *amanhā* [emə'pē(ŋ)] „zítra“;
- **přízvučné před frikativou:** *lās* ['lēⁿf] „vlny“, *anjo* ['ēⁿʒu] „anděl“;

Nazální samohlásky střední

Vogais nasais médias

- **přízvučné před okluzivou:**
[p, b]: *ambos* ['ẽ^mbuʃ] „oba“, *rampa* ['Rẽ^mpe] „rampa“,
[t, d]: *mando* ['mẽⁿdu] „posílám“, *manto* ['mẽⁿtu] „plášť“,
[k, g]: *branco* ['brẽⁿku] „bílý“, *manga* ['mẽⁿge] „rukáv“;
- **přízvučné, kde tvoří součást klesavých diftongů:** *mão* ['mẽũ(ŋ)] „ruka“, *mãe* ['mẽĩ(ŋ)] „matka“, *vem* ['vẽĩ(ŋ)] „(on) přichází“;
- **protonické:** *andar* [ẽⁿdar] „chodit“, *mandato* [mẽⁿdatu] „mandát“,
lamber [lẽ^mber] „lízat“, *rancoroso* [Rẽⁿku'rozu] „záštiplný“;
- **posttonické, kde tvoří součást klesavých diftongů:** *falam* ['falẽũ(ŋ)] „(oni) mluví“, *vendem* ['vẽⁿdẽĩ(ŋ)] „(oni) prodávají“.

Nazální samohlásky střední

Vogais nasais médias

[ã], střední nízká samohláska nazální (nelabializovaná)

Distribuce

Výskyt této samohlásky, která se realizuje pouze ve slabice nepřízvučné protonické, je velmi omezený.

Objevuje se pouze jako **fakultativní varianta** vokálu [ẽ] vzniklá splynutím samohlásek [ɐ] + [ẽ]: *a andar* [ãⁿdar] „při chůzi“.

Nazální samohlásky zadní

Vogais nasais posteriores

5.1.3.1.3 Nazální samohlásky zadní

[ũ], zadní vysoká samohláska nazální (labializovaná)

Distribuce

Tato samohláska se realizuje ve slabice přízvučné a ve slabice nepřízvučné protonické.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ũ] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné na absolutním konci:** *atum* [ɐ'tũ(ŋ)] „tuňák“, *jejum* [ʒɨ'ʒũ(ŋ)] „půst“, *um* [ũ(ŋ)] „jeden“;
- **přízvučné před frikativou:** *alguns* [aʃ'gũⁿʃ] „nějací“, *comuns* [ku'mũⁿʃ] „společní“;
- **přízvučné před okluzivou**
[p, b]: *tumba* ['tũ^mbɐ] „hrob“, *cúmplice* ['kũ^mplisɨ] „spoluviník“,
[t, d]: *mundo* ['mũⁿdu] „svět“, *defunto* [dɨ'fũⁿtu] „zesnulý“,
[k, g]: *junco* ['ʒũⁿku] „rákos“, *fungo* ['fũⁿgu] „houba“;
- **přízvučné a je součástí klesavého diftongu** [ũĩ]: *muito* ['mũĩⁿtu] „hodně“;
- **protonické:** *zumbido* [zũ^mbiðu] „hukot“, *afundar* [ɐfũⁿdar] „potopit“,
untar [ũⁿtar] „mazat“.

Nazální samohlásky zadní

Vogais nasais posteriores

[õ], zadní polovysoká samohláska nazální (labializovaná)

Distribuce

Tato samohláska se realizuje ve slabice přízvučné a ve slabice nepřízvučné protonické.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [õ] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné na absolutním konci slova:** *bom* ['bõ(ŋ)] „dobrý“, *som* ['sõ(ŋ)] „hláska“, „zvuk“;
- **přízvučné před frikativou:** *tons* ['tõⁿ] „tóny“, *longe* ['lõⁿʒi] „daleko“;
- **přízvučné před okluzivou**
[p, b]: *pombo* ['põ^mbu] „holub“, *rompo* ['rõ^mpu] „lámu“,
[t, d]: *onda* ['õⁿdɐ] „vlna (mořská)“, *fonte* ['fõⁿtɨ] „pramen“,
[k, g]: *longo* ['lõⁿgu] „dlouhý“, *ronco* ['rõⁿku] „pochrupování“;
- **přízvučné, kde je součástí klesavého diftongu** [õĩ]: *põe* ['põĩ(ŋ)] „pokládá“, *lições* [li'sõĩⁿ] „lekce“ (pl.).
- **protonické:** *montículo* [mõⁿtikulu] „pahorek“, *monstruoso* [mõⁿʃtru'ozu] „příšerný“, *ondulação* [õⁿdulɐ'sẽũ(ŋ)] „vlnění“.

Nazální samohlásky zadní

Vogais nasais posteriores

[ɔ̃], zadní polonízka samohláska nazální²⁶ (labializovaná)

Distribuce

Tato samohláska se realizuje ve slabice přízvučné. Uplatní se především v morfologii slovních tvarů.

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ɔ̃] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné:** *rompe* [ˈRɔ̃mpɪ] „láme“, *rompes* [ˈRɔ̃mpɪʃ] „lámeš“, *rompem* [ˈRɔ̃mpɛj̃(ɲ)] „lámou“.

Distribuce s přihlédnutím k morfologii daného slova

Samohláska [ɔ̃] se uplatní v některých slovesných tvarech.

Sloveso

Samohláska [ɔ̃] se realizuje

- v přízvučné slabice u sloves 2. třídy typu *romper* „lámat“, a to ve 2., 3. a 6. osobě indikativu přítomnosti např.: *rompe* [ˈRɔ̃mpɪ] „láme“, *rompes* [ˈRɔ̃mpɪʃ] „lámeš“, *rompem* [ˈRɔ̃mpɛj̃(ɲ)] „lámou“.

Zajímavost – porovnání délky nosových samohlásek

[ī]87ms [ě]78ms [ã]73ms [ō]65 ms [ū]65ms
Přední nejdelší, zadní nejkratší

[i]68ms [e]80ms [a]93ms [o]96 ms [u]69ms

vokály orální	[i]	[u]	[e]	[o]	[ɛ]	[ɔ]	[ɐ]	[a]	[ɨ]
trvání v ms	68	69	80	96	106	96	68	93	49

Tabulka 2: Průměrné hodnoty **trvání** jednotlivých vokálů¹⁶ (Delgado-Martins 1975: 5)

[ō], [ě], [ã] neměřeno